

ЕВОЛЮЦІЯ ОНП КАФЕДРИ СОЦІОЛОГІЇ КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО: СИНТЕЗ АНАЛІТИЧНОГО ТА ІСТОРИЧНОГО

Федорченко-Кутуєв П. В.,

*доктор соціологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціології*

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0000-0002-6997-6306

p.kutuev@gmail.com

Пиголенко І. В.,

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології*

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0000-0002-3612-3243

pigolenko@gmail.com

Панченко Л. Ф.,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціології*

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0000-0002-9979-0625

lubov.felixovna@gmail.com

Хом'як А. О.,

викладач кафедри соціології

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0000-0002-6661-4510

andrii.khomiak@gmail.com

У статті надається реконструкція / пояснення дослідницької та педагогічної логіки, якою керувалися та керуються розробники ОНП другого та третього рівнів вищої освіти кафедри соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського. Розглянуто динаміку / розвиток освітньо-наукових програм з соціології в КПІ ім. Ігоря Сікорського. Зокрема, було обґрунтовано створення нової освітньої наукової програми «Аналітика соціальних даних». На основі аналізу статей у наукометричній базі Scopus було виділено чотири основні тематики застосування аналізу соціальних даних. Ідентифіковано інтелектуальні та освітні джерела ОНП третього рівня вищої освіти, розробники якої надихаються ідеями, традиціями та методологічними підходами соціологів, яких асоціюють з історичною макросоціологією. Фокусом останньої є конфлікти та трансформації модерну / модернів у контексті становлення його соціального порядку та інституцій.

Ключові слова: соціальні дані, модерн, модернізація, міграції, інновації, освітньо-наукові програми, соціологія, історична макросоціологія.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена суттєвими соціальними трансформаціями в українському суспільстві, спричиненими повномасштабним військовим вторгненням та нагальною

потребою повоєнної відбудови. У цьому контексті на кафедрі соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського розроблено інноваційну освітню програму «Аналітика соціальних даних» другого рівня вищої освіти, яка органічно інтегрована в освітній простір технічного університету.

Освітні програми кафедри традиційно зосереджені на вивченні макросоціальних процесів у контексті дослідницьких програм, які можна об'єднати під «парасолькою» історичної соціології. Однак сучасні виклики вимагають переосмислення методологічних підходів та адаптації змісту навчальних курсів до динамічних суспільних змін, особливо в умовах трансформаційних процесів воєнного та повоєнного періодів.

Зростання значущості соціальних даних та необхідність їх комплексного аналізу актуалізує потребу у розвитку міждисциплінарних освітніх стратегій, здатних формувати фахівців нової генерації – соціальних аналітиків з потужним методологічним інструментарієм дослідження суспільних трансформацій.

Водночас на третьому рівні вищої освіти функціонує освітня програма, зосереджена на навчанні аспірантів не лише дослідницьких умінь, але і навчанні широкому баченню соціальних контекстів в межах історичної соціології.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що соціологія як дисципліна постає в контексті трансформації модерну та слугує інструментом для дослідження цих змін. Модерн формується завдяки економічному розвитку, технологічним інноваціям і змінам у соціальній структурі, а також через наукові прориви, що поєднують теоретичне осмислення з практичним експериментом. Німецький соціолог Ріхард Мюнх, послідовник Парсонса з позиції Макса Вебера, підкреслює, що інновації в мореплаванні, військовій справі та застосуванні вогнепальної зброї суттєво змінили соціум, сприяючи становленню нового соціального порядку. Так само як в історії античної філософії дуже часто відтворюється погляд на конфліктну взаємодію між поглядами матеріаліста Демокріта та ідеаліста Платона, так само і в соціології існує тенденція протиставляти соціологічну теорію порядку Парсонса соціологічній теорії конфлікту Дарендорфа (Власне останній і був автором цього протиставлення, до речі, порівнюючи соціологічну теорію свого американського колеги з теорією держави та суспільства Платона, яку він характеризував як таку що позбавлена інтелектуального інструментарію для фіксації руху та змін (Dahrendorf, 1958). Кафедра соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського у своєму дослідницькому та освітньому світогляді акцентує на важливості реалізації ідеї Джефрі Александера про ключову роль синтезу для теоретичного будівництва (Симптоматично що історики філософії також вказують на набагато складніший / subtle зв'язок між ідеями Платона та Демокріта та на спробу інкорпорації «матеріалістичних атомістичних» ідей останнього до дискурсу першого (Ferwerda, 1972).

Перебуваючи в постійному інтелектуальному діалозі з провідними соціологами світу, представники кафедри соціології зосередили свою увагу на дослідженні соціологічного дискурсу модерну, процесу модернізації та супутніх конфліктів. У світлі цих міркувань та аргументів науково-педагогічні працівники кафедри соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського як джерело своєї соціологічної уяви активно використовували та використовують ідеї історичної макро соціології, яка асоціюється з такими соціологами як Іммануїл Валлерстайн, Джованні Аррігі, Теренс Гопкінс, Георгій Дерлуг'ян. Всіх цих дослідників об'єднує увага до масштабних структур й тривалих процесів, якщо скористатися назвою однієї з книжок Чарлза Тілі. Також в рамках теоретичних систем координат, які вказані соціології розвивають, ці феномени – структури та процеси – перебувають у стані конфлікту, породжуючи протистояння між різними соціальними групами, зокрема класові зіткнення, які реалізуються у формі соціальних протестів, класової боротьби та революцій, а також міждержавних конфліктів. “Зенітом” останніх стають війни. Як відомо, Макс Вебер наголошував, що соціальні науки виокремлюють певні сегменти хаотичною реальності та надають цим сегментам сенс, а відтак інтерпретацію / пояснення.

Таким «сегментом» для наукової школи кафедри соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського є феномен модерну і його структурні та ідеативні трансформації (Кутуєв, 2016), а також, звісно конфлікти, що постають у процесі формування модерну / модернів та їхньої динаміки. Відтак кафедра соціології розробила освітню програму Врегулювання конфліктів та медіація, яка отримала зразкову акредитацію у 2023 році з одного боку, а з іншого боку 3-й рівень вищої освіти, освітня програма соціологія завжди зосереджувалася на застосуванні ідей та методології історичної макро соціології для вивчення конфліктів та конфліктних феноменів. Вочевидь актуальність цих інтелектуально освітніх ініціатив посилилася з початком війни російської федерації проти України у 2014 р.

Якщо починати обговорення освітніх програм з найвищого 3-го рівня вищої освіти, то варто зауважити, що безумовно одним з надзвичайно важливих джерел натхнення та соціологічної уяви і, доповнимо цей термін, педагогічної уяви співробітників кафедри соціології слугував досвід Binghamton University (*Program: Sociology, PhD – Binghamton University*).

Саме в цьому університеті тривалий час працювали фундатори світ системного аналізу Валлерстайна, Аррігі і саме в цьому університеті функціонував центр імені Броделя, знов таки який

заснував Валерстайн та журнал Review, який опублікував дослідження, що виконувалися в рамках дослідницької програми світ системного аналізу. Зробимо примітку, ми розглядаємо світ системний аналіз та державоцентричну дослідницьку програму як основні парадигми дослідницької програми історичної макросоціології що акцентує всеприсутність конфліктів у процесі трансформації, які призвели до формування модерну. Водночас, такий акцент на структурно-конфліктно орієнтованого соціолога не означає ігнорування спадкоємців лінії Парсонса з увагою до соціальної рівноваги спільних цінностей інтеграції солідарності. Тобто ми визнаємо що феномен модерну є іманентно конфліктним або, за висловом соціолога Пітера Вагнера, поєднує свободу та дисципліну, або за висловом Алена Турена є конфліктом розуму та суб'єктивності. За використання інших категорій можемо говорити про взаємодію – дуже часто конфліктну – структури та агентності. Основні курси програми Binghamton University включають такі: “Study Of The Modern World-System”, “Contemporary Capitalism, Structural Inequalities”, “Theoretical Studies, Problems of Method”. Цим курсам знаходяться паралелі у дисциплінах які викладає професор Павло Федорченко-Кутуєв на освітніх програмах для другого та третього рівнів вищої освіти в КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Ще одним прикладом такої творчої взаємодії науково-педагогічних працівників кафедри соціології та представників провідних університетів світу є інтелектуальні паралелі які існують між дисциплінами Павла Федорченко-Кутуєва («Історична соціологія модернів, модернізацій та розвитку» та “Historical Sociology of Global Conflicts”) та дисципліною Хейна Гоемана з Університету Рочестера (США) (див. приміром його лекцію для здобувачів вищої освіти та НПП кафедри соціології (Goemans, 2024)) «Війна і національна держава» (Goemans, 2013).

Так само співробітники кафедри беруть на озброєння розробки таких вчених як Квін Слободян та Моніка Прасад, які читали лекції спільноті кафедри соціології (Кафедра соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018). Обидва ці вчені-соціологи зосереджуються на проблематиці неолібералізму як ідеології та policy blueprint, що кшаттує економічну політику та поведінку держави, яка зорієнтована на просування певної версії глобалізації (Prasad, 2006; Slobodian, 2023).

Значний вплив на соціологічний дискурс кафедри соціології здійснює вже згаданий Георгій Дерлуг'ян, зокрема його magnum opus «Таємний шанувальник Бурд'є на Кавказі: світ-системна біографія» (Derluguian, 2005).

Діяльність зазначених науковців та освітніх програм закордонних університетів має широкий спектр впливу, що виходить за межі академічного складу кафедри соціології. Одним із ефективних методів удосконалення навчального процесу та посилення міждисциплінарного підходу є залучення іноземних лекторів до викладацької діяльності на кафедрі соціології. Такий підхід сприяє впровадженню інноваційних методик у навчальний процес. Викладачі одного з американських університетів пропонують стратегічний підхід до навчання дослідницьких методів студентів, який включає: (1) активні навчальні завдання та дискусійне навчання; (2) міждисциплінарну інтеграцію через серію гостьових лекцій різних фасилітаторів; (3) фокусування на викликах та перевагах дослідницької діяльності (Pfeffer & Rogalin, 2012). Цей підхід корелює з практикою кафедри соціології КПІ ім. Сікорського, яка послідовно запрошує дослідників з різних суспільних наук та закордонних університетів для збагачення освітнього процесу. Така методологія спрямована на формування комплексного дослідницького мислення у студентів через диверсифікацію освітніх практик та розширення предметного горизонту навчання.

До освітнього процесу були залучені представники дипломатичних відомств, що надало студентам унікальну можливість отримати практичне розуміння міжнародних відносин від безпосередніх учасників дипломатичної діяльності.

Зокрема, представники місії ЄС провели лекцію про миротворчі ініціативи в Україні та світі. Посол України в Японії презентував особливості японської культури, висвітливши її трансформації в історичному контексті порівняно з європейським культурним простором.

Такий підхід дозволяє студентам вийти за межі теоретичного навчання, забезпечуючи безпосередній контакт з експертами міжнародного рівня та поглиблюючи розуміння не лише глобальних соціальних процесів та змін, але і ознайомитись з принципами та умовами формування рішень, що формують та впливають на ці зміни та процеси.

Приміром, в каталогі вибіркового дисциплін кафедри соціології є навчальна бакалаврська дисципліна «Актуальні проблеми азійських студій», яка ґрунтується на навчанні студентів аналізу історичних контекстуальностей економічних і політичних змін у країнах азійського регіону. Студенти несоціологічних спеціальностей, обираючи цю дисципліну, мають змогу ознайомитися з методами історичної соціології та теоріями модерну, а також дослідити інституційні інновації таких країн, як Японія, Південна Корея, Сингапур та інші.

Варто зазначити, що понад сто студентів технічних спеціальностей обирають цю дисципліну щорічно, що свідчить про значну зацікавленість соціологічним вивченням незахідних країн. У межах

курсу відбулися зустрічі з незалежними журналістами з Королівства Данія, які розповіли про сучасне становище суспільства Єгипту та його політичну ситуацію, що тяжіє до диктаторського режиму. Крім того, делегація викладачів та представників бізнес спільноти з Японії презентували студентам інформацію про особливості економічного зростання та японського стилю менеджменту.

Студенти активно долучалися до дискусій, зокрема, цікавилися кореляційною залежністю між японським стилем управління та економічним зростанням, а також релевантністю японських підходів до управління в українських реаліях. Такий формат навчання сприяє розвитку аналітичного мислення здобувачів освіти щодо різноманітних соціальних процесів.

У жовтні 2023 року професор історії Квін Слободян представив студентам кафедри соціології свою нову книгу про вплив ідей необмеженої ринкової економіки на державу та демократичні інститути, а також можливі наслідки радикального лібертаріанства для суспільства (Slobodian, 2023). Студенти ознайомилися з історичним аналізом макропроцесів з точки зору критичної теорії.

Освітні програми кафедри соціології прагнуть продемонструвати різноманітність теоретичних перспектив соціологічної та історичної інтерпретації суспільних явищ і процесів. Інноваційність програм полягає не лише в наданні теоретичного багажу знань з соціології, але й у знайомстві студентів з досвідом емпіричних досліджень, регулярно відбувається залучення самих авторів цих студій, серед яких є вчені зі світовим ім'ям, які представляють провідні університети світу.

Прикладом такого підходу є лекція відомого дослідника демократії Ларі Даймонда на тему «Глобальна рецесія демократії та шляхи її подолання». Виступаючи перед науковцями КПІ ім. Ігоря Сікорського, вчений наголосив на необхідності відродження громадянської освіти, захисту демократичних норм та інституцій, зміцненні міжнародної солідарності для подолання демократичної рецесії. Під час дискусії Ларі Даймонд підкреслив важливість перемоги України над зовнішнім агресором для зміцнення демократії загалом.

Не випадково ми підкреслюємо значущість науки, тобто інформації, у формуванні модерну. Важливо звертати увагу не лише на масштабні структури та довготривалі процеси, а й на аналіз інформації, що демонструється, зокрема, у книжці Чарлза Тілі "Big Structures, Large Processes, Huge Comparisons" (Tilly, 1984). Враховуючи конфліктність соціальних трансформацій в епоху модерну, ХХ століття стало свідком, мабуть, найкривавіших воєнних конфліктів та диктатур в історії людства. У контексті сучасних геополітичних викликів, зокрема російської агресії проти України, постає необхідність дослідження трансформаційних процесів у суспільствах, що зазнають впливу військових конфліктів та їхніх наслідків (це вивчення має носити характер як історичний, так і аналітичний). Історико-соціологічне та аналітичне вивчення цих соціальних феноменів, особливо в українському контексті, створює теоретико-методологічне підґрунтя для розробки стратегій постконфліктного відновлення та розвитку дієздатної держави, тобто держави, яка сприяє розвитку (developmental state) (Fedorchenko-Kutuev et al., 2023). Таким чином, соціо-історичний контекст поєднується із здатністю аналізувати величезний обсяг інформації, доступної сучасному суспільству.

Відповідно, вивчення соціальних трансформацій вимагає не лише історико-соціологічного підходу, а й глибокого аналізу даних, що відображають динаміку змін у суспільстві. Саме це розуміння стало одним із ключових орієнтирів для розвитку освітніх програм кафедри соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського. Орієнтація на міждисциплінарний синтез, зокрема інтеграцію соціології з методами аналізу даних, відповідає світовим тенденціям і забезпечує підготовку фахівців, здатних працювати в умовах інформаційного суспільства.

Особливої актуальності набуває дослідження міграцій як в Україні так і за її межі, спричинених військовою агресією. Аналіз масштабних переміщень населення, їхніх соціально-економічних наслідків та адаптаційних стратегій вимушених мігрантів потребує застосування комплексних методологічних підходів та сучасних інструментів обробки даних (Khomiak et al., 2024). Вивчення цих процесів не лише збагачує теоретичне розуміння соціальних трансформацій модерну, але й має практичне значення для розробки ефективних механізмів підтримки внутрішньо переміщених осіб та реінтеграції тимчасових мігрантів з метою менеджменту конфліктів та їхньої превенції.

Прагнення до розвитку та вдосконалення освітніх програм спонукає адміністрацію КПІ ім. Ігоря Сікорського та колективи кафедр до ґрунтовного дослідження міжнародного досвіду, зокрема практик провідних закордонних університетів та аналізу наукових праць у відповідних галузях знань. Такий комплексний аналіз сприяє не лише модернізації наявних програм, а й створенню нових освітніх програм на їх основі. Яскравим прикладом такої інновації є запровадження освітньо-наукової програми другого рівня вищої освіти «Аналітика соціальних даних». Актуальність цього напрямку в наукових дослідженнях підтверджено результатами аналізу наукових публікацій, індексованих у міжнародній наукометричній базі даних Scopus.

Проаналізувавши статті, що проіндексовані у наукометричній базі Scopus можна зробити висновок, що аналіз соціальних даних науковий та освітній напрямок, який знаходиться у динамічному

підтримку. *Третій* кластер стосується сталого розвитку, який пов'язаний із вищою освітою, корпоративною відповідальністю, цифровою трансформацією, ефективним управлінням. Особливо важливим є *четвертий* кластер, який демонструє активне впровадження новітніх методів аналізу даних у соціологічних дослідженнях, включаючи мережевий аналіз, сентимент-аналіз, контент-аналіз та застосування методів машинного навчання до великих даних. Це вказує на необхідність підготовки фахівців, які володіють не лише класичними соціологічними методами, але й сучасним інструментарієм аналізу даних.

Таким чином, створення освітньо-наукової програми «Аналітика соціальних даних» у найбільшому технічному університеті України є своєчасною відповіддю на глобальні тенденції розвитку соціологічної науки та суспільні потреби у висококваліфікованих фахівцях, здатних застосовувати сучасні методи аналізу для вивчення соціальних явищ та процесів.

Колеги з кафедри соціології у своїх статтях наголошували на важливій ролі гаранта у забезпеченні якості освітньої програми, який, попри відсутність окремої адміністративної посади, має значний вплив на організацію освітнього процесу (Yepin et al., 2022). Успішність його роботи залежить від індивідуальних якостей, особливо комунікативних та організаційних здібностей, що дозволяють ефективно взаємодіяти з ключовими стейкхолдерами – роботодавцями та здобувачами освіти через різні канали комунікації, включаючи офлайн та онлайн зустрічі, анкетування та індивідуальні консультації. Важливими інструментами забезпечення якості освіти є діалогові практики зі студентами щодо вдосконалення програми, взаємовідвідування навчальних занять, організація тренінгів для викладачів, а також регулярні моніторингові опитування щодо оцінювання роботи викладацького складу, які в КПІ імені Ігоря Сікорського здійснюються Науково-дослідницьким центром прикладної соціології «Соціоплюс».

Унікальність освітньо-наукової програми «Аналітика соціальних даних» полягає в можливості для здобувачів технічної освіти після завершення бакалаврату продовжити навчання за соціологічним напрямом на другому освітньому рівні. Це дозволяє студентам не лише застосовувати раніше набуті технічні знання, але й розширювати світоглядні горизонти через поглиблене вивчення соціальних процесів. Освітньо-наукова програма «Аналітика соціальних даних» демонструє суттєві відмінності від класичних освітніх програм у соціології, що зумовлено її особливим акцентом на аналітичному підході, використанні сучасних методів дослідження та інтеграції міждисциплінарних знань. На відміну від класичних програм, які зосереджуються на теоретичних підходах та якісних методах дослідження, програма з аналітики соціальних даних приділяє основну увагу кількісним методам, статистичному аналізу та статистичним моделям, готуючи студентів до роботи з великими обсягами даних та використання математичних інструментів для аналізу складних соціальних процесів.

Важливою особливістю програми є її технологічна спрямованість та міждисциплінарний характер. Програма інтегрує сучасні комп'ютерні методи, такі як аналіз соціальних мереж, машинне навчання та моделювання соціальних процесів, одночасно включаючи елементи математики, статистики, інформатики та економіки. Це дозволяє студентам розвивати практичні навички роботи з даними, включаючи їх збір, обробку, аналіз та інтерпретацію, а також застосовувати ці знання для вирішення реальних соціальних проблем. На відміну від класичних програм, які зазвичай обмежуються традиційними методами дослідження, програма з аналітики соціальних даних готує студентів до роботи з великими обсягами даних з різних джерел, включаючи соціальні мережі та онлайн-платформи. Водночас, викладачами на цій освітній програмі є не лише соціологи, але і спеціалісти в галузі штучного інтелекту та великих даних.

Досліджень щодо аналізу освітніх програм із соціології та загалом для різних освітніх рівнів в українській науці не так багато. Особливої уваги заслуговує дослідження викладачів кафедри соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського. У цій роботі автори показали, що для якісної підготовки аспірантів необхідні не лише навчання дослідницьким навичкам, але й важливу роль відіграють вибіркові дисципліни, такі як візуалізація даних, академічне письмо та багатовимірні методи. Також автори проаналізували різні визначення статистичної грамотності та їх розвиток у часі, підходи та напрямки до формування грамотності, методики викладання відповідних курсів (Panchenko et al., 2021).

Якісне наповнення освітніх програм з соціології в КПІ ім. Ігоря Сікорського відбулось завдяки інтеграції досвіду цілої низки програм з провідних світових університетів та впливових постатей в академічному полі соціології до освітнього процесу. Оцінка та рефлексія цього підходу щодо якісних змін навчання студентів та засвоєння ними необхідних навичок та компетентностей для професійної та наукової діяльності потребує певного часу та подальших опитувань і досліджень.

Висновки. Історична соціологія модерну / модернів / модернізації не лише зберігає свою евристичну цінність у глобальному контексті, а й набуває особливої значущості для аналізу трансформаційних процесів в Україні. Модернізаційні зрушення, що в класичних концепціях Вебера, Парсонса, Валлерстайна та Дарендорфа постають як комплексні взаємодії між економічними, політичними та

соціокультурними структурами, у випадку України ускладнені додатковими викликами: агресією рф та імперативами синхронізації з європейськими модернізаційними траєкторіями.

Важливо, що кафедра соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського не лише осмислює ці процеси в рамках історичної (макро)соціології, але й формує концептуальні та методологічні основи для їхнього аналізу. Системне залучення міждисциплінарного підходу, що поєднує соціологічний макроаналіз із сучасними кількісними методами, є логічною відповіддю на виклики, які стоять перед соціальними науками сьогодні.

У цьому контексті створення освітньо-наукової програми «Аналітика соціальних даних» стає не лише відповіддю на глобальні академічні тренди, а й практичним інструментом для підготовки фахівців, здатних аналізувати складні суспільні процеси. Враховуючи прискорену цифровізацію соціальних відносин, зростаючу роль великих даних та необхідність формування політик, заснованих на доказах (evidence-based policy), інтеграція соціологічного знання з аналітичними методами є критично важливою.

Таким чином, синтез історичної соціології модерну та сучасних методів аналізу даних відкриває нові перспективи для дослідження соціальних трансформацій, дозволяючи не лише описувати їхню динаміку, а й формувати прогностичні моделі суспільного розвитку. Це підтверджує, що історична соціологія модернізації продовжує залишатися ключовим аналітичним інструментом для осмислення / аналізу соціальних змін на всіх рівнях соціальної системи. Відтак, можемо зробити висновок, що освітні програми кафедри соціології – головно ОНП другого та третього рівнів вищої освіти відповідно – функціонують автономно та водночас залученні до креативної взаємодії / взаємопроникнення, що результуються у синтезі соціологічного знання та продукуванні інноваційних ідей й освітніх підходів.

Одним з незапланованих вислідів виголошеної Максом Вебером ідеї про розчаклування світу у глобалізованому соціумі «високого / пізнього» модерну стала ірраціоналізація суспільного життя, ірраціоналізація, індикаторами якої стали зростання популізму, політична поляризація, створення інформаційних бульбашок завдяки розповсюдженню соціальних мереж (Milli et al., 2023) постправа та fake news, to name just a few. Історична соціологія надає потужний та ефективний інструментарій для пояснення динаміки модерних соціумів та маніфестацій різних форм модерну. Ці всі тенденції / феномени контрастують з вибуховим розвитком як інформаційно-комунікаційних технологій останніх років, так і проривними розробками у сфері штучного інтелекту. Відтак нагальною є потреба раціонального соціального аналізу ірраціональних елементів модерних соціальних систем, і ключовим підходом тут стає інтеграція cutting edge здобутків науки про дані та програмування до завдань соціологічної науки. Саме таким є rationale створення освітньо-наукової програми другого (магістерського) рівня "Аналітика соціальних даних". Синтетичний підхід до ОНП, зокрема до магістерської програми "Аналітика соціальних даних" та освітньо-наукової програми третього рівня вищої освіти створює унікальний простір для навчання та досліджень, що уможливорює творення концепцій та аналітичних інструментаріїв для осягання конфліктних трансформацій реальних модерних соціумів. Така інтеграція сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних не лише аналізувати соціальні процеси, але й розробляти ефективні прагматичні підходи для їхнього прогнозування та вирішення / регулювання.

Fedorchenko-Kutuiev P., Pyholenko I., Panchenko L., Khomiak A. The Evolution of the Educational Scientific Programs of Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute Department of Sociology: Synthesis of Analytical and Historical

The article provides a reconstruction/explanation of the research and pedagogical logic guiding the developers of educational and scientific programs at the second and third levels of higher education in the Sociology Department of Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute. The dynamics/development of educational and scientific sociology programs at Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute are examined. In particular, the creation of a new educational scientific program "Social Data Analytics" was substantiated. Based on an analysis of articles in the Scopus scientometric database, four main thematic areas of social data analysis were identified. The intellectual and educational sources of the educational and scientific program at the third level of higher education were identified, with developers drawing inspiration from ideas, traditions, and methodological approaches of sociologists associated with historical macro-sociology. The focus of the latter is on conflicts and transformations of modernity/modernities in the context of establishing its social order and institutions.

Key words: social data, modernity, modernization, migrations, innovations, educational and scientific programs, sociology, historical macro-sociology.

Література:

1. Кафедра соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського. Семінари 2018. URL: <http://www.sociology.kpi.ua/seminars-2018> (дата звернення: 03.11.2024).
2. Кутуєв П. Трансформації модерну: Інституції, ідеї, ідеології. Видавничий дім «Гельветика», 2016. 516 с.
3. Dahrendorf R. Out of Utopia: Toward a Reorientation of Sociological Analysis. *American Journal of Sociology*. 1958. Vol. 64, No. 2. P. 115–127.
4. Derluguian G. Bourdieu's Secret Admirer in the Caucasus: A World-System Biography. Chicago : University of Chicago Press, 2005.
5. Fedorchenko-Kutuev P., Pygolenko I., Khomiak A. Ukrainian State Between the Imperatives of Democracy and Post-War Modernization. *Ideology and Politics Journal*. 2023. Vol. 23, No. 1. P. 148–171.
6. Ferwerda R. Democritus and Plato. *Mnemosyne*. 1972. Vol. 25, No. 4. P. 337–378.
7. Goemans H. *War and the Nation State*. Rochester : University of Rochester, 2013.
8. Goemans H. Geographical maps and national identity : відеозапис. 12 листопада 2024 р.
9. Khomiak A., Fedorchenko-Kutuev P., Kolomiets T. Ukrainian Labor Migrants and Refugees in European Countries: Conflicting nature of Migration Policies in Modern Societies. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law*. 2024. № 1(61). С. 25–37.
10. Milli S. et al. Engagement, User Satisfaction, and the Amplification of Divisive Content on Social Media. arXiv, 2023. Version 6. URL: <https://doi.org/10.48550/ARXIV.2305.16941>
11. Panchenko L. F., Korzhov H. O., Kolomiets T. V., Yenin M. N. PhD student training: Principles and implementation. *Journal of Physics: Conference Series*. 2021. Vol. 1840, No. 1. P. 012056.
12. Pfeffer C. A., Rogalin C. L. Three Strategies for Teaching Research Methods: A Case Study. *Teaching Sociology*. 2012. Vol. 40, No. 4. P. 368–376.
13. Prasad M. *The Politics of Free Markets: The Rise of Neoliberal Economic Policies in Britain, France, Germany, and the United States*. Chicago : University of Chicago Press, 2006.
14. Program: Sociology, PhD – Binghamton University. January 2025. URL: https://catalog.binghamton.edu/preview_program.php?catoid=2&pooid=301&returnto=46 (дата звернення: 03.02.2025).
15. Slobodian Q. *Crack-Up Capitalism: Market Radicals and the Dream of a World Without Democracy*. Metropolitan, 2023.
16. Tilly C. *Big Structures, Large Processes, Huge Comparisons*. New York : Russell Sage Foundation, 1984.
17. Yenin M., Fedorchenko-Kutuev P., Kolomiets T. Social communication in the scientific and educational process of higher education institutions: Challenges and development prospects. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law*. 2022. № 3(55). С. 6–14.

References:

1. Department of Sociology of the National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute". (2018). *Seminars 2018*. <http://www.sociology.kpi.ua/seminars-2018>
2. Kutuev, P. (2016). Transformations of Modernity: Institutions, Ideas, Ideologies. *Helvetica*. 516 p.
3. Dahrendorf, R. (1958). Out of Utopia: Toward a Reorientation of Sociological Analysis. *American Journal of Sociology*, 64(2), 115–127. <https://doi.org/10.1086/222419>
4. Derluguian, G. (2005). *Bourdieu's Secret Admirer in the Caucasus: A World-System Biography*. University of Chicago Press.
5. Fedorchenko-Kutuev, P., Pygolenko, I., & Khomiak, A. (2023). Ukrainian State Between the Imperatives of Democracy and Post-War Modernization. *Ideology and Politics Journal*, 23(1), 148–171. <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2023.01.00006>
6. Ferwerda, R. (1972). Democritus and Plato. *Mnemosyne*, 25(4), 337–378. JSTOR.
7. Goemans, H. (2013). *War and the Nation State*. University of Rochester.
8. Goemans, H. (Режисер). (2024, Грудень 12). *Geographical maps and national identity* [Video recording].
9. Khomiak, A., Fedorchenko-Kutuev, P., & Kolomiets, T. (2024). Ukrainian Labor Migrants and Refugees in European Countries: Conflicting nature of Migration Policies in Modern Societies. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law*, 1(61), 25–37. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1\(61\).306744](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1(61).306744)
10. Milli, S., Carroll, M., Wang, Y., Pandey, S., Zhao, S., & Dragan, A. D. (2023). *Engagement, User Satisfaction, and the Amplification of Divisive Content on Social Media* (Версія 6). arXiv. <https://doi.org/10.48550/ARXIV.2305.16941>

11. Panchenko, L. F., Korzhov, H. O., Kolomiets, T. V., & Yenin, M. N. (2021). PhD student training: Principles and implementation. *Journal of Physics: Conference Series*, 1840(1), 012056. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1840/1/012056>
12. Pfeffer, C. A., & Rogalin, C. L. (2012). Three Strategies for Teaching Research Methods: A Case Study. *Teaching Sociology*, 40(4), 368–376. <https://doi.org/10.1177/0092055X12446783>
13. Prasad, M. (2006). *The Politics of Free Markets: The Rise of Neoliberal Economic Policies in Britain, France, Germany, and the United States*. University of Chicago Press.
14. Program: Sociology, PhD – Binghamton University, Січень 2025, із https://catalog.binghamton.edu/preview_program.php?catoid=2&poid=301&returnto=46
15. Slobodian, Q. (2023). *Crack-Up Capitalism: Market Radicals and the Dream of a World Without Democracy*. Metropolitan.
16. Tilly, C. (1984). *Big Structures, Large Processes, Huge Comparisons*. Russell Sage Foundation; JSTOR. <http://www.jstor.org/stable/10.7758/9781610447720>
17. Yenin, M., Fedorchenko-Kutuev, P., & Kolomiets, T. (2022). Social communication in the scientific and educational process of higher education institutions: Challenges and development prospects. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law*, 3(55), 6–14. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3\(55\).269525](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3(55).269525)

Стаття надійшла до редакції 09.12.2024

Стаття рекомендована до друку 20.12.2024